

Θέογνης (αρχ. Θέογνις)

Ελεγειακός ποιητής

Βίος Τόπος Χρόνος	Κατάγεται από τα Μέγαρα, και η ακμή του τοποθετείται στην περίοδο 552-541. Αν υποθέσουμε ότι ο Θέογνης ήταν πολίτης των Μεγάρων της ηπειρωτικής Ελλάδας, πιθανώς οι κοινωνικοπολιτικές αναταραχές, για τις οποίες γίνεται εκτενής αναφορά στο έργο του, είναι αυτές που ακολούθησαν την ανατροπή του τυραννικού καθεστώτος του Θεαγένη στην πόλη αυτή. Μια τέτοια θεωρία θα τοποθετούσε το έργο του στο πρώτο μισό του 6ου αι., κάτι το οποίο όμως είναι λιγότερο πιθανό. Ο Πλάτωνας στους <i>Νόμους</i> (630) υποστηρίζει ότι ο Θέογνης ήταν πολίτης των σικελικών Μεγάρων, κάτι που δεν αποδέχεται η πλειονότητα των σύγχρονων ερευνητών.
Γλώσσα	Ιωνική διάλεκτος με αρκετά εμφανείς επικές επιδράσεις
Έργο	<p>Με το όνομά του σώζεται μια “συλλογή” από 1.400 στίχους σε ελεγειακό μέτρο. Πρόκειται για σύντομα συμποσιακά ποιήματα (δίστιχα ή μικρές ελεγείες), που σπάνια ξεπερνούν τους δώδεκα στίχους. Είναι πιθανό ότι το αρχικό, αυθεντικό κείμενο του Θέογνη εμπλουτίστηκε σταδιακά με αποσπάσματα άλλων ποιητών, όπως του Μίμνερμου, του Τυρταίου ή του Σόλωνα και κατέληξε, στη μορφή που το έχουμε μπροστά μας, ένα χρήσιμο βοήθημα για συμποσιαστές που δεν είχαν δική τους έμπνευση. Ωστόσο, αν και τα επιμέρους θέματα κάποτε αντιθέτονται ή και συγκρούονται το ένα με το άλλο στη λογική και τον τόνο τους, αδιαμφισβήτητη είναι η τελική ενότητα της συλλογής, στο επίπεδο όμως της αριστοκρατικής αντίληψης για τη ζωή.</p> <p>Έντονος ο γνωμολογικός και ο πολιτικός τόνος της συλλογής. Δεν λείπουν όμως και θέματα που αναφέρονται στις απλές συμποσιακές χαρές, στον έρωτα και στο κρασί.</p>

23. στ 39-52 Κύρνε, κύει πόλις ἦδε

Κύρνε, κύει πόλις ἦδε, δέδοικα δὲ μὴ τέκηι ἄνδρα
40 εὐθυντῆρα κακῆς ὕβριος ἡμετέρης.
ἄστοι μὲν γὰρ ἔθ' οἶδε σαόφρονες, ἡγεμόνες δὲ
τετράφαται πολλὴν εἰς κακότητα πεσεῖν.
οὐδεμίαν πω, Κύρν', ἀγαθοὶ πόλιν ὤλεσαν ἄνδρες,
ἀλλ' ὅταν ὑβρίζειν τοῖσι κακοῖσιν ἄδη
45 δῆμόν τε φθείρωσι δίκας τ' ἀδίκουσι διδῶσιν
οἰκείων κερδέων εἵνεκα καὶ κράτεος,
ἔλπεο μὴ δηρὸν κείνην πόλιν ἀτρεμέ' ἦσθαι,
μηδ' εἰ νῦν κεῖται πολλῆι ἐν ἡσυχίῃ,
εὔτ' ἂν τοῖσι κακοῖσι φίλ' ἀνδράσι ταῦτα γένηται
50 κέρδεα δημοσίωι σὺν κακῶι ἐρχόμενα.
ἐκ τῶν γὰρ στάσιές τε καὶ ἔμφυλοι φόνου ἀνδρῶν
μύναρχοί τε· πόλει μήποτε τῆιδε ἄδοι.

Εγκυμονεῖ ἡ πόλις μας, Κύρνε, καὶ φοβούμαι μὴ γεννήσει
τον ρυθμιστὴ-τιμωρὸ τῆς κακῆς μας ὕβριος.
Οἱ ἀστοὶ συμπολίτες μας διατηροῦν ἀκόμη τὴ σωφροσύνη
τους,
ἀλλὰ οἱ ἡγέτες ἔχουν μπερὶ στὸν δρόμο τῆς καταστροφῆς.
Ποτέ ὡς τώρα, Κύρνε, δὲν ἀνέτρεψαν τὴν πόλιν οἱ ευγενεῖς·
ὅταν ὅμως οἱ ἀνέντιμοι μικροὶ ἀσπάζονται τὸ ἀδίκον,
διαφθείρουν τὸν δῆμον, καὶ παραδίδουν τὸ δίκαιον στὸν ἀδίκον,
γιὰ τὸ προσωπικὸ τους κέρδος καὶ γιὰ τὴ δική τους πολιτικὴ
επιρροή,
τότε μὴν περιμένεις ὅτι μιὰ τέτοια πόλις γιὰ πολὺ θὰ μείνει
ατάραχη
—κι ἀν ἀκόμη οὔτε φύλλον δὲν κινεῖται γιὰ τὴν ὥρα—,
ὅταν ἀνέντιμοι ἄνδρες κάνουν τέτοιες ἐπιλογές,
γιὰ κέρδη ποὺ ξεπληρώνονται μὲ τὴ συμφορὰ τοῦ δήμου.
Ἄλλα αὐτὰ οδηγοῦν σε στάσεις, σε ἐμφύλιες σφαγές
καὶ σε δικτάτορες· ἡ πόλις μας ποτέ ἀς μὴν κάνει
αὐτὴ τὴν ἐπιλογή.

INK

Η πόλη τούτη, Κύρνε, εγκυμονεί·
φοβούμαι μη γεννήσει τιμωρό της αμυαλιάς μας.
Οι συμπολίτες μας ακόμα σώφρονες είναι
αλλά οι άρχοντες μπήκαν σε δρόμους γκρεμούς.
Καμιά πόλη, Κύρνε, οι καλοί δεν ανέτρεψαν.
Μα όταν οι κακοί το άδικο χαίρονται
και καταστρέφουν το δήμο και δικαιώνουν
τους άδικους για κέρδος δικό τους και δύναμη,
τότε να ξέρεις πως τέτοια μια πόλη
δεν μπορεί νά 'ναι για πολύ αταράχευτη
—όσο κι αν έχει ησυχία και τάξη,
αφού οι κακοί της άρχοντες χαίρονται
για τα κέρδη που φέρνουν οι συμφορές στους πολίτες.
Απ' αυτά οι εμφύλιες έριδες, Κύρνε,
οι αλληλοσκοτωμοί και οι τύραννοι.
Ποτέ μη θελήσει η πόλη μας τέτοια.

Κ. Τοπούζης

Λεξιλόγιο

39. κύει

κύω = κυοφορώ

39. τέκηι

υποτακτική αορίστου β' (έτεκον) του ρήματος τίκτω

40. εϋθυντήρα

εϋθυντήρ, -ήρος, ό = ο διορθωτής, ο τιμωρός

40. ύβριος

ύβρις, -εος, ή = η βία, η θρασύτητα που προκύπτει από την αλαζονεία της δύναμης ή από το πάθος που διακατέχει κάποιον, εδώ η αδικία, η κακή συμπεριφορά των πολιτών

40. ήμετέρης

Δεν πρόκειται μόνο για την ύβρη της ολιγαρχικής τάξης, αλλά και όλων των πολιτών (συμπεριλαμβανομένου και του ποιητή), για την οποία θα τιμωρηθεί όλη η πόλη.

41. ἄστοι ... οἶδε

οι πολίτες αυτής της πόλης
βλ. την αντίθεση ἄστοι-ἡγεμόνες

41. ἡγεμόνες = οι κυβερνώντες

41. σαόφρονες (επικός-ποιητικός τύπος) = σώφρονες

σαόφρων, -ονος = σώφρων, -ον, ὁ = ο συνετός, ο διακριτικός, ο μετρημένος, εδώ αυτός που δεν είναι ἔνοχος ὕβρεως

42. τετράφεται = τετραμμένοι εἰσί (γ' πληθυντικό παρακειμένου του ρήματος τρέπομαι) = ἔχουν παρεκτραπεί, ὥστε να περιπέσουν (πεσεῖν) στην κακοδαιμονία (δυστυχία)

42. κακότητα

κακότης, -ητος, ἡ = η ασχήμια, η χυδαιότητα, η προστυχία, η δειλία, η αδυναμία, η αθλιότητα, η ταλαιπωρία, εδώ η κακοδαιμονία, η δυστυχία
Πβ. την έντονη αντίθεση ανάμεσα στις λέξεις σαόφρονες-κακότητα.

43. ἀγαθοὶ...ἄνδρες

ἀγαθός, -ή, -όν = α) ο ικανός, ο ἄξιος, ο γενναίος· β) αριστοκρατικός, αυτός που ἔχει ευγενική καταγωγή (ως πολιτικός ὅρος)· γ) ο καλός, ο δίκαιος (με ηθική σημασία εδώ)
Πβ. την αντίθεση με το τοῖσι κακοῖσιν.

45. φθείρωσι

Το ρήμα φθείρω (= καταστρέφω, μολύνω, διαφθείρω, παρασύρω, αποπλανώ) παραπέμπει εδώ στην πολιτική διαφθορά μέσω ψευδών υποσχέσεων.

45. δίκας...διδῶσιν

δίκην δίδωμι = τιμωρούμαι, πληρώνω για κάτι, εδώ = απονέμω το δίκαιο
δίκας τ' ἀδίκοισι = (όταν) απονέμουν (αποδίδουν) δίκαιο σε ἀδίκους ανθρώπους

46. κράτεος = κράτους

κράτος, τό = η δύναμη, η ισχύς

47. δηρὸν (επίρρημα) = για πολύ χρόνο

47. **ἀτρεμίεσθαι**

Οι περισσότεροι σχολιαστές υιοθετούν την γραφή *ἀτρεμέ' ἦσθαι* (= να παραμένει ήρεμη, να μην κλυδωνίζεται): υποκείμενο του απαρεμφάτου ενν. πόλιν.

49. **ταῦτα**

Πβ. όσα λέει ο ποιητής στους στ. 44-46 και την παράθεση *κέρδεα* (στ. 50).

50. **κέρδεα**

αναφέρεται στο *ταῦτα*

50. **δημοσίωι σὺν κακῶι**

με ζημιά των κοινών (δημόσιων) υποθέσεων

51. **ἐκ τῶν**

ως συνέπεια αυτών

51. **στάσιες**

στάσις, ἦ = η εσωτερική ταραχή (σε αντίθεση προς τον πόλεμο)

51. **ἔμφυλοι φόνοι**

οι φόνοι που προέρχονται από εμφύλιους πολέμους

52. **μύναρχοι (ιωνικός τύπος) = μύναρχοι**

μύναρχος, ό = ο τύραννος

52. **ἄδοι**

γ' ενικό ευκτικής αορίστου του ρήματος *ἀνδάνω* (= ευχαριστιέμαι, επιθυμώ κάτι)

24. **στ 1135-1150 Ἐλπὶς ἐν ἀνθρώποισι**

1135 Ἐλπὶς ἐν ἀνθρώποισι μόνη θεὸς ἐσθλή ἔνεστιν,
ἄλλοι δ' Οὐλύμπόνδ' ἔκπρολιπόντες ἔβαν·
ὤχετο μὲν Πίστις, μεγάλη θεός, ὤχετο δ' ἀνδρῶν
Σωφροσύνη, Χάριτές τ', ὦ φίλε, γῆν ἔλιπον·
ἄρκοι δ' οὐκέτι πιστοὶ ἐν ἀνθρώποισι δίκαιοι,
1140 οὐδὲ θεοὺς οὐδεὶς ἄζεται ἀθανάτους.

εὐσεβέων δ' ἀνδρῶν γένος ἔφθιτο, οὐδὲ θέμιστας
 οὐκέτι γινώσκουσ' οὐδὲ μὲν εὐσεβίας.
 ἀλλ' ὄφρα τις ζῶει καὶ ὄραϊ φάος ἡέλιιο,
 εὐσεβέων περὶ θεοὺς Ἐλπίδα προσμενέτω·
 1145 εὐχέσθω δὲ θεοῖσι, καὶ ἀγλαὰ μηρία καίων
 Ἐλπίδι τε πρώτῃ καὶ πυμάτῃ θυέτω.
 φραζέσθω δ' ἀδίκων ἀνδρῶν σχολιὸν λόγον αἰεῖ,
 οἳ θεῶν ἀθανάτων οὐδὲν ὀπιζόμενοι
 αἰὲν ἐπ' ἄλλοτρίοις κτεάνοις ἐπέχουσι νόημα,
 1150 αἰσχρὰ κακοῖς ἔργοις σύμβολα θηκάμενοι.

Η μόνη καλόγνωμη θεά που απόμεινε στην ανθρωπότητα
 είναι η Ελπίδα·
 ὅλοι οι ἄλλοι θεοὶ μᾶς ἀφήσαν για πάντα και
 εγκαταστάθηκαν στον Ὀλυμπο.
 Ἐφυγε η Πίστη, μεγάλη θεά, φίλε μου, ἔφυγε η Σωφροσύνη,
 κι οι Χάριτες εγκατέλειψαν τη γη.
 Τώρα δεν είναι να εμπιστευέσαι πια τους ὄρκους των ανθρω-
 πων κατά τις δικαιοπραξίες τους·
 κανείς δεν τιμᾶ τους θεοὺς τους ἀθάνατους·
 ἐσβησε των ευσεβῶν ἀνδρῶν η γενεά·
 κανείς δεν ἀναγνωρίζει τους καθιερωμένους κανόνες
 συμπεριφοράς και τα ἔργα της ευσέβειας.
 Κι ωστόσο, ὅσο ζει ο ἄνθρωπος και ἀντικρίζει τον ἥλιο,
 ἀν εἶναι θεοσεβής, στην Ελπίδα προπάντων ας ἔχει τα θάρρη
 του·
 τις προσευχές του ας τις ἀπευθύνει στους θεοὺς, ἀλλά,
 ὅταν καίει τ' ἀστραφτερά στο λίπος μεριά,
 την πρώτη και την τελευταία προσφορά ας την προσφέρει
 στην Ελπίδα.
 Το νοῦ σου στα στρεψόδικα λόγια των ἀδίκων ἀνθρώπων!
 ἐκείνων που δεν λογαριάζουν τους θεοὺς τους ἀθάνατους, και,
 με το μάτι τους μονίμως στραμμένο στα ξένα ἀγαθὰ,
 συνωμοτοῦν χωρὶς αἰδῶ, για να προωθήσουν τα ἀνομα σχέδιά
 τους.

INK

Η μόνη θεά ἀγαθή για τον ἄνθρωπο είναι η ἐλπίδα·
 οι ἄλλοι θεοὶ μας ἀφήσαν κι ἔφυγαν πάνω στον Ὀλυμπο.

Έφυγε η Πίστη, η μεγάλη θεά,
η Σωφροσύνη κι οι Χάριτες τη γη μας την άφησαν·
πατιένται οι όρκοι τώρα οι δίκαιοι,
τους θεούς τους αθανάτους κανείς δεν τιμάει·
των ευσεβών το γένος έσβησε, πάει,
ευνομία και δίκαιο κανέναν δεν δέχεται.
Μα όσο ζει ένας και τον ήλιο αντικρίζει
θεούς ευλαβούμενος,
την ελπίδα προπάντων πρέπει να σέβεται·
τους θεούς να τιμά θυσίες προσφέροντας
στην πρώτη και ύψιστη πρώτα Ελπίδα.
Και να προσέχει τα άδικα λόγια των αδίκων,
που τους θεούς τους αθάνατους καθόλου δεν νοιάζονται
και πάντα τα μάτια τους τα έχουν στα ξένα
και με τρόπους αισχρούς τα άδικα πράττουν.

Κ. Τοπούζης

Λεξιλόγιο

1135. Έλπις

Σαφής υπαινιγμός στον μύθο της Πανδώρας· όταν η Πανδώρα άνοιξε το περίφημο κουτί της, και έβγαλε όλων των ειδών τα κακά, τις συμφορές και τις αρρώστιες, από τις οποίες είχε μέχρι τότε απαλλαχθεί το γένος των θνητών, η Ελπίδα ήταν η μόνη που έμεινε μέσα στο κουτί, προς μεγάλη ανακούφιση των ανθρώπων.

1135. θεός, ό & ή

1135. έσθλή

έσθλός, -ή, -όν = αγαθός, καλός

1135. Ξνεστιν

Το ρήμα δηλώνει ότι η Ελπίδα υπάρχει μέσα στον άνθρωπο.

1136. άλλοι δ'

Εννοούνται οι υπόλοιποι θεοί, οι οποίοι εγκατέλειψαν τους ανθρώπους.

1136. Οϋλυμπόνδ' (ιωνικός τύπος) = Όλυμπόνδ(ε)

1136. **ἐκπρολιπόντες**

Αντικείμενο της μετοχής εννοείται τούς ανθρώπους.

1136. **ἔβαν** = ἔβησαν

1137. **ᾠχετο**

οἴχομαι = φεύγω, αναχωρώ, πηγαίνω κάπου

1137. **Πίστις**

η προσωποποίηση της πίστης

1137. **ἀνδρῶν** = ἀνθρώπων

γενική αφαιρετική στο ρήμα ᾠχετο

1138. **Σωφροσύνη**

η προσωποποίηση της σωφροσύνης

1139. **ὄρκοι ... δίκαιοι**

οι ὄρκοι δεν τηρούνται πια, καταπατούνται

ελλειπτική πρόταση (εννοείται εἰσίν)

πιστοὶ & δίκαιοι: κατηγορούμενα στο εἰσίν

1140. **ἄζεται**

ἄζομαι (ομηρικό ρήμα) = σέβομαι, τιμώ τους θεούς

1141. **εὐσεβέων** = εὐσεβῶν

εὐσεβέω-ῶ = σέβομαι, ζω ή ενεργώ με σεβασμό, ευλαβικά

1141. **ἔφθιτο**

φθίομαι = φθίνομαι = καταστρέφομαι, χάνομαι, φτάνω στο τέλος μου

1141. **θεμίστας**

θέμις, θεμίστος, ἡ (ομηρικό) = οι νόμοι, οι κανόνες ηθικής και δικαίου

1142. **οὐκέτι** = πια

1142. **γινώσκουσ'** = γινώσκουσι

1142. **εὐσεβίας**

ο πληθυντικός αναλογικά με το θεμίστας

1143. **ὄφρα** (εδώ χρονικός σύνδεσμος) = όσο, κατά τη διάρκεια

1143. ζῶει

ζῶω = ζῶ

1143. φάος, φάεος, τό (αιολικός τύπος) = φῶς

1144. προσμενέτω

προσμένω (+ αιτιατική) = περιμένω, αναμένω

1145. εὐχέσθω

εὔχομαι = προσεύχομαι, εύχομαι, επιθυμῶ κάτι, υπόσχομαι, ορκίζομαι, ισχυρίζομαι, καυχώμαι, υπερηφανεύομαι

1145. θεοῖσι

δοτική προσωπική στο ρήμα εὐχέσθω

1145. ἀγλαὰ μηρία καίων = προσφέροντας θυσίες

1146. πυμάτηι

πύματος, -η, -ον (επικό επίθετο) = ἔσχατος = ἔσχατος, ἀπώτατος

1146. θυέτω

θύω = προσφέρω θυσίες

1147. φραζέσθω

φράζομαι = υποδεικνύω, κάνω κάποιον να σκεφτεί, εξετάζω, σκέφτομαι, συλλογίζομαι

1147. σκολιόν

σκολιός, -ά, -όν = καμπύλος, όχι ίσιος, (μεταφορικά) ανέντιμος, άδικος

1148. ὀπιζόμενοι

ὀπίζομαι (ομηρικό) = ενδιαφέρομαι, λαμβάνω υπόψη μου, αντιμετωπίζω με σεβασμό / ευλάβεια / δέος

1149. αἰέν = αεί

1149. ἐπ' ἄλλοτρίοις κτεάνοις = στην ξένη περιουσία

ἄλλότριος, -α, -ον = ξένος, αλλοεθνής, διαφορετικός, αφύσικος

1149. ἐπέχουσι νόημα

ἐπέχω νόημα = αποβλέπω, στρέφω τη σκέψη μου

1150. **κακοῖς ἔργοις** = με τρόπους αισχρούς
δοτική του μέσου ή οργάνου

1150. **αἰσχροῖ ... σύμβολα θηκάμενοι**
υποκείμενο της μετοχής είναι το οἷ (στ. 1148)

Σχόλια

23. Η περίφημη εικόνα της εγκυμονούσας πόλης και η γέννηση του τυράννου. Ανιχνεύουμε το θέμα αφενός με τη βοήθεια της κυκλικής σύνθεσης: στ. 2 *εὐθυνητῆρα*, στ. 52 *μούναρχοι*, και, αφετέρου, χάρη στο πρώτο, και άρα προγραμματικό, ρήμα της ελεγεΐας: *κύει*.

—Τα πρόσωπα του δράματος είναι οι *α σ τ ο ί* (η παλιά τάξη των ευγενών), οι *α ρ χ η γ ο ί* των αστών (προφανώς οι φιλόδοξοι νέοι άνδρες από τους κόλπους της άρχουσας ολιγαρχίας —που, εφόσον δεν φέρονται ως ευγενείς, μπορούν να χαρακτηριστούν "κακοί", στ. 44, 49), και ο *δ ή μ ο ς* (οί πολλοί).

—Η διαδικασία από την κύηση ως την τερατογέννηση· ο ποιητής εκφράζει τον φόβο του ότι μπορεί να προκύψει ένας τύραννος, ως "ευθυνητῆρας της κακής ύβρεως" των πολλών (οι τύραννοι ονομάζονταν και "προστάτες του δήμου"). Περιγράφεται από την αρχή η εκφυλιστική τροχιά, στην οποία έχει ήδη μπει η πόλη: επίκεντρό της η *ὑβρις* (το ακόρεστο), η οποία οδηγεί σε δίκες άδικες, με κίνητρο το άνομο κέρδος· έτσι προκύπτουν βίαιες στάσεις· από αυτές επωφελούνται οι τύραννοι.

—Καταληκτικά εκφράζεται η ευχή να μην παρασυρθεί σ' αυτόν το δρόμο ο δήμος από την απληστία του.

—Ο μόνος τύραννος που γνώρισαν τα Μέγαρα ήταν ο Θεαγένης, που η αρχή του έληξε στα 600 περίπου π.Χ.· εδώ ο Θεόγνης ίσως φοβάται την ανάδειξη κάποιου άλλου τυράννου.

24. Πλήρης ελεγεΐα, που απαρτίζεται από 8 ελεγεϊακά δίστιχα. Το θέμα της, η Ελπίδα που επιλέγει να παραμείνει στη γη, αγγέλλεται με την πρώτη λέξη του πρώτου δίστιχου και συμπληρώνεται, στο ίδιο δίστιχο, από το αντίροπο θέμα της φυγής άλλων θεών από τη γη.

Η Ελπίδα, προσωποποίηση της αφηρημένης έννοιας, αναβιβάζεται στο βάθρο θεότητας, ακριβώς διότι οι καιροί παρακμής και "φθοράς όπου ζούμε" είναι ηθικά υποβαθμισμένοι. Άλλες θεότητες (δεν λέει: όλες), η

Πίστη, η Σωφροσύνη και οι Χάριτες, έχουν εγκαταλείψει τη γη για τον Όλυμπο.

Αναγνωρίζουμε εδώ προσωποποιημένες όχι ακριβώς τις κατοπινές κεφαλαιώδεις αρετές του Πλάτωνα (ανδρεία, σωφροσύνη, σοφία και δικαιοσύνη), αλλά σε μια παραλλαγή τους το σύνολο των αρετών του "ἐπιεικοῦς ἀνδρός", του ευγενούς. Η ομοιότητα μεταξύ των δύο καταλόγων αρετών πάει αρκετά μακρύτερα από όσο φαίνεται αρχικά: λόγος πολύς γίνεται στην ελεγεία αυτή για το δίκαιο και το άδικο. Έτσι το θέμα της ελεγείας μετατοπίζεται από την Ελπίδα προς τις άλλες θεότητες και από τη δική τους στάση προς τις συνθήκες της ζωής που ο ποιητής τις διεκτραγωδεί ως φθορά μιας προγενέστερης καλύτερης (υπονοείται) κατάστασης. Αναγνωρίζεται εδώ το βασικό για την ποίηση του Ησίοδου μοτίβο του εκφυλισμού των γενών. Αυτή η απαισιόδοξη στάση, που αναπτύσσεται στα τρία επόμενα δίστιχα σε διαρκή αντιπαραβολή προς την απουσία ευσέβειας (πρόσεξε τη διπολική ανάπτυξη του θέματος), είναι τυπικό συστατικό της κοσμοαντίληψης του Θέογνη.

Προπάντων εξαίρεται η ευσέβεια προς τους θεούς και η πίστη προς τους εταίρους (όχι τυχαία τα πολιτικά κόμματα της αρχαιότητας καλούνταν *εταιρείες*, ενώσεις εταίρων). Ότι τα δύο αυτά συνδέονται στενά μεταξύ τους φαίνεται από το ότι ο όρκος που έδενε τα μέλη μιας εταιρείας μεταξύ τους ορίζεται εδώ ως όρκος προς τους θεούς (όρκος θρησκευτικός).

Στα επόμενα δύο δίστιχα, το μοτίβο της ευσέβειας συνδέεται με εκείνο της Ελπίδας, και ακούγεται η προτροπή προς τον ευσεβή άνθρωπο να θυσιάζει εφεξής, αρχή και τέλος, προς τη θεά αυτή. Το ποίημα, ενώ έμοιαζε να έχει κλείσει, ξαναπιάνει τον σχολικό λόγο των αδικών ανθρώπων, για να διατυπώσει την προειδοποίηση ότι πρέπει να έχουμε τον νου μας να τον αποφεύγουμε. —Πρόκειται για τυπικό δείγμα της αρχαϊκής ποίησης: αγαπά τις προσωποποιήσεις (βλέπε Σόλωνα), προτιμά τη διπολική θεματική ανάπτυξη και την κατά δόσεις (και όχι διαμιάς και μια και καλή) ανάπτυξη των μοτίβων.

Ερωτήσεις

Απόσπ. 23

1. Ποια πολιτική κατάσταση περιγράφει η ελεγεία και από ποια πολιτική σκοπιά;
2. Ποια η διαδικασία «γέννησης» του τυράννου;

Απόσπ. 24

3. Ποιες αρετές παρουσιάζονται προσωποποιημένες, και πού αποδίδει ο ποιητής την αναχώρησή τους από τη γη;
4. Ποιες αρετές εξαίρονται περισσότερο;
5. Ποιο είναι το βασικό συστατικό της κοσμοαντίληψης του Θέογνη και πώς δηλώνεται στο απόσπασμα;
6. Βασισμένοι μόνο στα αποσπάσματα του βιβλίου συγκρίνετε: α) τις θρησκευτικές και πολιτικές πεποιθήσεις του Θέογνη με αυτές του Σόλωνα· β) την τεχνική σύνθεσης των ελεγείων τους.